

Gönderim Tarihi: 22.03.2023

Kabul Tarihi: 05.06.2023

BÜYÜKİKİZ KALESİ

Büyükikiz Fortress

İbrahim ÜNGÖR

Doç. Dr. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
ibrahimungor@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4600-0933

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

İslahiye ve çevresi, Anadolu'nun Suriye'ye açılan stratejik bir bölgesidir. Bölge daha Tunç çağlarının başından itibaren doğal kaynakları, Anadolu'yu Suriye ve Mezopotamya'ya bağlayan önemli yol ağları ve geçitleri ile tanınan bilinen bir yer olmuştur. Anadolu'nun merkezinde Hitit Devleti'nin kurulması ve güneyinde yer alan Suriye'yi hedef alan genişleme ve sefer politikası belirlemesi ile İslahiye bölgesinin öneminin daha da arttığı anlaşılmaktadır. İslahiye Ovası'nın doğusunda yer alan Kartal/Kurt Dağları üzerinde bulunan Büyük İkiz Kalesi Orta Tunç Çağ ve Demir Çağ için bu anlamda önemli merkezlerden biridir. Kale; İslahiye Ovası, Amik Ovası, Kahramanmaraş ve Halep coğrafyası da dahil bütün çevreyi kontrol edebilen stratejik bir konumdadır. Kalede yapılan incelemeler ve araştırmalar, buranın özellikle Demir Çağ'da çok önemli bir merkez olduğunu açıkça göstermektedir. Bu çalışma, Eskiçağ'da İslahiye ve çevresinin ve Büyükikiz Kalesi'nin Anadolu, Suriye ve Mezopotamya ilişkileri açısından önemine dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslahiye, Hitit Devleti, Büyük İkiz Kalesi, Anadolu-Suriye Devletleri

Abstract

İslahiye and its surroundings are located in a strategic part of Anatolia that opens to Syria. The region is more than the warmth of the Bronze Ages; It has been a place known for its natural resources, important road networks and gateways connecting Anatolia to Syria and Mesopotamia. With the establishment of the Hittite State in the center of Anatolia and the determination of the borders and campaign policy targeting Syria in the south, the importance of the effects of İslahiye is ensured to increase even more. The Great Twin Castle, located on the Kartal/Kurt Mountains, where İslahiye Plain emerges, is one of the important centers in this place for the Late Bronze Age and Iron Age. cabbage; It is in a strategic position that can control the entire environment, including the İslahiye Plain, Amik Plain, Kahramanmaraş and Aleppo. Investigations and researches carried out in the castle reveal that it was a very important center especially in the Iron Age. This study maintains to reveal the existence of the Great Twin Fortress in terms of relations between Anatolia, Syria and Mesopotamia.

Keywords: Hittite State, Iron Age, Büyükikiz Castle, Anatolian-Syrian States

1. GİRİŞ

İslahiye ve yakın çevresi Anadolu'da ilk bilimsel kazı ve yüzey araştırmalarının yapıldığı yerler arasındadır. Mesela 1883 yılında Kommagene bölgesindeki çalışmaları sırasında Osman Hamdi Bey, Zincirli

Höyük-Sam'al'da incelemeler yapmıştır (Özyar, 2005, s, 18). Bölgede 1888-1902 yılları arasında Karl Humann ve Robert Koldewey daha sonra da Felix Von Luschan başkanlıklarında kazılar yapılmıştır (Luschan, 1893, pp. 14; Luschan, 1898, pp. 177; Duru, 2000, Duru, 2004). Kazı çalışmaları yanında yürütülen yüzey araştırmalarında¹ bölgede Paleolitik Çağ merkezlerinin de olduğu ortaya çıkmıştır². Bölgede yaptığımız bilimsel araştırmalara göre; Neolitik, Kalkolitik, Tunç ve Demir çağlarında yerleşimlerin hem sayısının hem de nüfusun arttığını rahatlıkla söylemek mümkündür (Alkım, 1959a; Alkım, 1959b; Alkım, 1960a; Alkım, 1960b; Alkım, 1964a; Alkım, 1965a; Alkım, 1965b; Duru, 2006; Duru, 2010; Üngör, 2011; Üngör vd, 2023)³. İslahiye bölgesinin bu kadar ilgi görmesinin, istilalara ve saldırılara açık bir coğrafya olmasına rağmen ıssızlaşmamasının önemli sebepleri vardır. Kahramanmaraş-Hatay çöküntü ovası içinde yer alan İslahiye Ovası doğudan Kartal/Kurt Dağları, Batıdan ise Amanos Dağları ile çevrelenmiştir. Orta kısım ise ovalıktır. Ova oldukça verimli bir toprak yapısına ve su varlığına sahiptir. Dağlık bölgeler ise ovayı sulayan kaynaklara, orman varlığına, zengin flora ve faunaya sahiptir (Alkım, 1960a; Bottero, 2008, ss. 113)⁴. Yine Amanos Dağları, Suriye ve Anadolu'nun iç kısımlarını bir duvar

¹ Bu çalışmada; 2009 yılında tespit edilen ve 2021 yılı Gaziantep İli ve İlçeleri Yüzey araştırmaları projesi kapsamında tekrar incelenen Büyükikiz Kalesi ele alınmıştır. Gaziantep ili genelinde yaptığımız bilimsel çalışmalar için izin veren Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ve maddi destek sağlayan Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'ne teşekkür ederiz. Büyükikiz kalesi araştırmalarımıza Dr. Öğr. Üyesi Beyazıt Söylemez, Arş. Gör Merve Özyiğit, Uzman tarihçi Rıdvan Torun ve Kültür Bakanlığı temsilcisi Said Uslu katılmıştır.

² Kahramanmaraş-Hatay çöküntü ovasında; özellikle Amanos Dağları ve Kurt Dağları arasında çok sayıda Paleolitik Çağ kaya sığınağı, mağara ve açık alan yerleşimi tespit edilmiştir. Bunlar arasında en önemli saha, Sakçagözü bölgesinde yer alan mağara, açık hava yerleşim sahaları ve kaya sığınaklarıdır. (Hanfmann, 1960; du Plat, Seton and Waechter, 1950; Ussishkin, 1966; Harmankaya ve Tanındı, 1996).

³ İslahiye bölgesinde, merhum Prof. Dr. Uluğ Bahadır Alkım'ın yaptığı kazı ve yüzey araştırmaları, konu ile ilgili hazırlanan "İslahiye ve Çevresinin Eskiçağ Tarihi" adlı doktora tezi ve çok sayıda diğer çalışmalar bölgenin tarihini ve tarihi coğrafyasını anlamak açısından önemli olmuştur. (Alkım, 1959a; Alkım, 1959b; Alkım, 1960a; Alkım, 1960b; Alkım, 1964a; Alkım, 1965a; Alkım, 1965b; Duru, 2006; Duru, 2010; Üngör, 2011).

⁴ Amanos Dağları bu yönü ile tarihin en eski dönemlerinden itibaren bilinen bir yer olmuştur. Gılgamış Destanı'nda geçen Sedir ülkesinin Amanos Dağları olduğu iddia edilmektedir. Ayrıca bölge Akad, Assur ve diğer Mezopotamya kaynaklarından da bilinmektedir geniş bilgi için bkz. (Alkım, 1960'a; Bottero, 2008, ss. 113)

gibi ayırmaktadır (Alkım, 1960'a; Ünal ve Girginer 2007, ss. 37). Amanoslar ayrıca Kilikya'nın doğu sınırını da belirlemektedir (Ruge, 1921).

Harita 1: Büyükikiz Kalesi'ni gösteren harita (İ. Üngör Arşivi, 2023)

2. BÜYÜK İKİZ KALESİ

Kale, bilimsel anlamda İlk kez 2009 yılında İslahiye ve Çevresinin Eskiçağ Tarihi adlı doktora tezi çalışması sırasında tespit edilmiştir. Gaziantep ili, İslahiye ilçesinin güneydoğusunda, Çınarlı mahallesinin 2,2 km kadar doğusunda, Kilis ili sınırlarına yakın bir konumda, Kartal/Kurt Dağları'nın en yüksek zirvelerinin biri üzerinde konumlanmaktadır. İslahiye ilçesinin 27 km kadar güneydoğusunda yer alır.

Çınarlı mahallesinden, Burunsuzlar mahallesine giden yolun 3. km'sinde yolun 300 m kadar güneyinde yer alır. Buradan kalenin üzerinde yer aldığı tepeye tırmanmak oldukça zordur. Tepenin eteğinde bulunan yol ile arasında yaklaşık 150 m rakım farkı bulunmaktadır. 1210 m rakımıyla İslahiye ve çevresinde tespit edilen arkeolojik merkezler içindeki en yüksek merkezdir. Ormanlık ve çalılık bir alan içerisinde bulunan kalenin eteklerinde su kaynakları mevcuttur.

Bu kale konumu açısından eşsiz özelliktedir. Kaleden güney yönde bulunan Amik Ovası ve Suriye topraklarını rahatlıkla görmek mümkündür.

Kuzeye döndüğünde Kahramanmaraş Ahır Dağları görülebilirken batıda ise Amanos Dağları görülmektedir. Bu kale İslahiye Ovası'na ise tam hakim bir konumdadır (Üngör 2014: 189).

Görsel 1: Büyükikiz Kalesi hava fotoğrafı (İ. Üngör, 2021)

Görsel 2: Büyükikiz Kalesi hava fotoğrafı (İ. Üngör, 2021)

Görsel 3: Büyükikiz Kalesi hava fotoğrafı (İ. Üngör, 2021)

Kalede 2021 yılında yaptığımız incelemelerde derin bir kaçak kazı çukuru tespit edilmiştir. Bölgenin en kurak ayı olan Eylül ayında yaptığımız incelemede, bu çukurun içinde suyun olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle kalenin faal olduğu dönemde de su sıkıntısının olmadığı anlaşılmaktadır. Büyükikiz tepesinin üzerindeki düzlük alanda kurulan kale, kabaca doğu-batı doğrultusunda oldukça geniş bir alana yayılmaktadır. Kalenin mimari yapısında, tepenin doğal yapısında bol miktarda bulunan bazalt taşların kullanıldığı anlaşılmıştır.

Görsel 4: Büyükikiz Kalesi mimari kalıntılar (İ. Üngör, 2021)

Görsel 5: Büyükikiz Kalesi mimari kalıntıları (İ. Üngör, 2021)

Kale içerisinde iri bazalt taşlarla örülmüş, düzgün bir sırada bulunan, çok sayıda dikdörtgen planlı oda kalıntısı bulunmaktadır. Kuzeyi oldukça sarp olan kalenin güneyi ve güneydoğusu daha az engebelidir. Bu yönü çevreleyen bir sur duvarı tespit edilmiştir. Kalenin giriş kapısı da güneyde bulunmaktadır. Bu kapıya bir koridorla ulaşılmaktadır.

Kalenin tam girişinde bazalt taşla işlenmiş bir adet boğa başı heykel bulunmaktadır. Bu boğa başının maalesef 2021 yılında yaptığımız incelemelerde tamamen parçalandığı tespit edilmiştir⁵. Kale üzerinde çeşitli amaçlar ile yapılmış çok sayıda odanın temeli tespit edilmiştir. Bunlardan bazılarının duvarları 1 m seviyeye kadar ayakta durmaktadır. Ayrıca kalenin üzerinde yine her geçen gün parçalanarak yok edildiği görülen kesme blok taşlar bulunmaktadır.

⁵ 2009 yılında Büyükikiz Kalesi'nde yaptığımız incelemelerde bize rehberlik yapan Mehmet Öztürk, daha önce bu boğa başı işlemeli taştan bir adet daha olduğunu ifade etmiştir. Anlaşılan o ki o da defneciler tarafından yok edilmiştir.

Görsel 6: Büyükikiz Kalesi mimari kalıntıları (İ. Üngör, 2021)

Görsel 7: Büyükikiz Kalesi köçbaşlı mimari yapı taşı (İ. Üngör 2022)

Görsel 8: Büyükikiz Kalesi mimari kalıntılar (İ. Üngör, 2021)

Görsel 9: Büyükikiz Kalesi mimari kalıntılar (İ. Üngör, 2021)

Yine kalenin içinde benzerine Tilmen Höyük'te rastladığımız üzüm suyu çıkarmak için kullanılmış olabileceğini tahmin ettiğimiz kırık bir taş da tespit edilmiştir. Kalede 2021 yılında yaptığımız yüzey araştırmasında kaçak kazı ile ortaya çıkarılmış binlerce demir külçenin olduğu tespit edilmiştir.

Aşırı korozyona uğramış olan bu külçelerden aldığımız parça analiz ettirilmiş ve demir olduğu anlaşılmıştır. Kale üzerinde hemen her yerin kaçak kazıcılar tarafından kazıldığı, parçalandığı ve birçok eserin götürüldüğü anlaşılmaktadır.

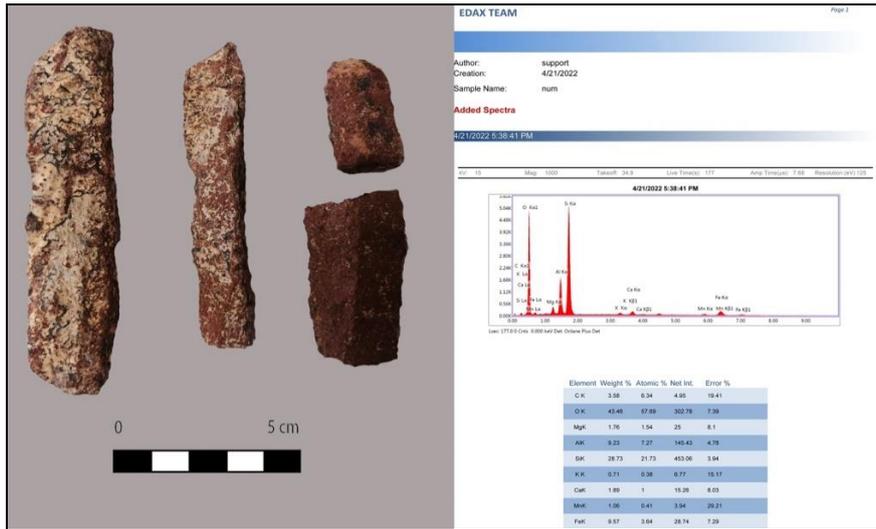
Görsel 10: Büyükikiz Kalesi demir külçelerin tespit edildiği kaçak kazı alanı (İ. Üngör, 2021)

Görsel 11: Büyükikiz Kalesi demir külçelerin tespit edildiği kaçak kazı alanı (İ. Üngör, 2021)

Görsel 12: Büyükikiz Kalesi mimari unsur (İ. Üngör 2022)

Görsel 13: Büyükikiz Kalesi demir külçeleri ve Elemental EDX analiz sonucu (İ. Üngör, 2022)

Görsel 14: Büyükikiz Kalesi seramikleri (İ. Üngör, 2023)

3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yukarıda da belirtildiğimiz gibi İslahiye bölgesi 19. yüzyılın sonlarından itibaren tarihçi ve arkeologlar tarafından araştırılan, kazılar ve yüzey araştırmaları yapıldığı için iyi bilinen bir bölge olmuştur. 19. yüzyılın sonlarından günümüze kadar yerli ve yabancı çok sayıda bilim insanı bölgede bilimsel çalışmalar yapmıştır. Yapılan bilimsel çalışmalar bölgenin Paleolitik Çağ'dan itibaren insanoğlu tarafından yerleşim yeri olarak kullanıldığını göstermektedir. Bölgenin asıl önemi ise Mezopotamya'da şehir devletlerinin ortaya çıkması, nüfusun artması ve ham maddeye olan ihtiyacın artması ile ortaya çıkmıştır. Bilindiği üzere Mezopotamya hammadde açısından oldukça fakirdir. Keresteden, gümüşe, altından yüne kadar birçok hammadde ihtiyacını karşılamak için Anadolu'ya muhtaçtır (Albayrak 2018: 1-11). O nedenle daha Sümer şehir devletlerinin erken dönemlerinden itibaren özellikle Amanos Dağları ve çevresi Mezopotamyalılarca bilinmiş ve önem verilmiştir. Gılgamış Destanı'nda adı geçen Sedir Ormanı'nın Amanos Dağları olması bu önemi gösteren bir durumdur (Bottero, 2008: 113). 1958 yılında Kültepe kazılarında ele geçen ve Ah-Şalim adlı bir Assurlu tüccarın özel arşivinde (Günbattı, 2004: 16) yer alan tek nüshalık ilginç bir metinde; Sargon, Amanos (ša-du-a-am Hu-manam) Dağları'nı ikiye böldüğünü ve bir kazık gibi heykelini diktirdiğini

yazdırmıştır (Bayram, 1997: 60). Sargon, sık ormanlarla kaplı Amanos Dağları'ndan ordusunu rahatça geçirmek ve kamp kurmak amacıyla bazı yerlerde ağaçları kestirmiş ve bunu dağı ikiye ayırmaya benzetmiş olmalıdır. Buralarda bir yerde de heykelini diktirmiş olması da muhtemeldir (Günbattı, 2004: 16). Adap kralı Lugal Anne-Mundu ve Uruk kralı Lugal-Zaggesi'nin Amanos Dağları ve Yukarı Memlekete kadar gittikleri şeklindeki ifadeleri de İslahiye ve çevresinin Mezopotamya ile olan çok erken irtibatını destekleyen güçlü delillerdendir. Yeni Sümer çağında da İslahiye bölgesi ile Mezopotamya'nın ilişkileri devam etmiştir (Bilgiç, 1948: 493; Sever, 1995: 1; Roaf, 1996: 27-35). Şöyle ki: III. Ur devrinde Lagaş beyi Gudea, Tanrı Ningirsu adına yapılan tapınağın inşasında kullanılmak üzere Urşu'dan kereste, Hahhum'dan altın ve Amanos Dağları'ndan sedir ağaçları getirttiğini bildirmiştir (Bilgiç, 1948: 494). Mezopotamya devletlerinin bölgeye olan ilgisi Demir Çağ boyunca da devam etmiştir (Luckenbill, 1968, Grayson 1987; Grayson 1991; Grayson 1996; Kurt 2008: 117-134; Kurt 2009: 327-337; Ünal-Girginer 2007). Asur krallarının birçoğu Anadolu'ya sayısız seferler düzenlemiştir. Bu seferlerin çoğunun rotasının İslahiye Ovası ve Amanos Dağları'nın ünlü geçitleri Belen ve Aslanlıbel'in yanında az bilinen tali geçitlerinin⁶ de olduğuna şüphe yoktur (Alkım, 1965: 9). Bölge Anadolu devletleri için de oldukça önemli olmuştur. Eski Hitit Devleti döneminde de İslahiye bölgesi bir bölge olmuştur. Eski Hitit Devleti döneminde I. Hattusili (1650-1620) Suriye üzerine iki kez sefer düzenlemiştir. Bu seferlerinde kuvvetle muhtemeldir ki Amanos Dağlarındaki Aslanlıbel (Bahçe ve Nurdağı ilçeleri arasında) veya Belen Geçitlerinden birini kullanmıştır. Alalah üzerine yürümüş ve yağmalamıştır (F. Cornelius, 1959: 292-296; Otten, 1958: 75-79; Kümmel, 1985: 455-463; Melchert, 1978: 1-22; Güterbock, 1964: 1-6; Bryce, 1983: 50-55; Houwink Ten Cate, 1983; Houwink Ten Cate, 1984; Marazzi, 1986; De Martino, 2003; Devecchi, 2005). Bu seferlerin anlatıldığı ve *I. Hattusili'nin Yıllıkları* olarak bilinen Akkadca ve Hititçe olmak üzere çift dilli yazılmış belgede çok sayıda şehir ismi geçmektedir⁷. Bu şehirlerin bazılarının lokalizasyonu belli olmakla birlikte birçoğunun yeri kesin olarak bilinmemektedir. Bunlardan bazıları için İslahiye ve yakınlarındaki arkeolojik merkezleri de öneren bilim insanları bulunmaktadır. Örneğin Haşşu/Haşşuwa'nın lokalizasyonu tam

⁶ Bu konuda geniş bilgi için bakınız; İbrahim Üngör, *İslahiye ve Çevresinin Eskiçağ Tarihi*, s 25-30.

⁷ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Hasan Peker, 2009, *Suriye Üzerindeki Hitit Hakimiyetinin Kurulması: M.Ö. II. Binyılda Eski Yakınoğuda Süper Güçler ve Küçük Devletler*, (basılmamış doktora tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

olarak belli değildir. Bunun için bazı bilim insanlarının önerileri bulunmaktadır. Peker, bu konuyu doktora tezinde ele almış ve bilim insanlarının bazı görüşlerini aktarmıştır (Peker 2009:13 dn 6). Buna göre: Tel Çagar Bazar veya Fırat'ın batısında bir kent; Maraş? (Klengel, 1992: 81). A. Archi, Ebla belgelerinden yola çıkarak, Alalah'ın kuzeyine, Fırat'ın kollarından Karasu'nun aktığı İslahiye Vadisi'ne ya da Halep'in kuzey ya da kuzeydoğusuna Türkiye-Suriye sınırının ötesine yerleştirmektedir (Archi, 2008). M.C. Astour, İslahiye'nin 10 km doğusunda Tilmen Höyük'le eşitlemektedir (Astour, 1971: 14,19). A. Archi, Urşu ya da Haşşu için Tilbeşar'ı önermektedir (Archi, 2008: 99; Bkz. dn. 5) . Bu görüşler dikkate alındığında Haşşu/Haşşuwa'nın Amik Ovası'nın kuzeyinde bir yerlerde aranması doğru olacaktır. İslahiye bölgesinde yaptığımız çalışmalardan yola çıkarsak bize göre: Kurt/Kartal Dağları üzerinde yer alan Büyükikiz Kalesi ve Küçükikiz Kalesi, (Üngör, 2014: 189; Üngör vd, 2023) İslahiye Ovası'nda Tahtaköprü Baraj Gölü içinde kalan Taşlıgeçit Höyük (Marchetti, 2009: 387-389; Marchetti, 2010: 369-383; Marchetti, 2011: 297-310; Marchetti, 2012: 531-550; Benati-Zaina, 2013: 9-29) ve Tilmen Höyük⁸ (Alkım, 1962: 447-499; Alkım, 1963: 27-28; Alkım 1964: 5-7; Duru, 1987: 37-46; Duru, 1990: 121-131; Duru 2003; Marchetti, 2005: 129-136; Marchetti, 2007: 355-364) merkezlerinin bu anlamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle ilk kez bilimsel anlamda bizim tespit ederek değerlendirdiğimiz Küçükikiz ve Büyükikiz kalelerinde önemli olduğunu düşünmekteyiz. Nitekim bu anlamda I. Hattusili'nin Urşu Kuşatması'nı⁹ anlatan metinde geçen şu cümleleri önemli bulmaktayız.

Hurrililer (tarzında) koçbaşı yapın ve o kullanılsın! Bir "dağ" yapın! ve onu kullanın!

Haşşu kenti Dağlarından büyük bir koçbaşı kesin ve o kullanılsın!
Toprak

I. Hattusili'nin Hurrili tarzında koçbaşını o dönemde Yamhad Devleti'nin müttefiki Hurriler egemenliğinde olan İslahiye bölgesinde görmüş olabilir. Ayrıca ***Haşşu Kenti Dağları*** ifadesi de ilginçtir. Bu denli büyük ağaçlar eğer ***Urşu*** bugünkü Gaziantep merkezin doğusu ve Kargamış arasında bir yerlerde ise iki yerden temin etmek mümkün olabilir. Birincisi İslahiye Ovası'nın doğusunda yer alan Kartal/Kurt Dağları, diğeri ise Amanos Dağları olabileceğini düşünmekteyiz.

⁸ Tilmen Höyük'ü aynı zamanda Zalpa ile de eşitleyen bilim insanları bulunmaktadır bkz. Forlanini, 1995: 125; Miller, 2001: 72.

⁹ Urşu Kuşatması metninin Türkçe transkripsiyonu için bkz Peker, 2009: 16-17.

Çınarlı mahallesi yakınlarında bulunan Büyükikiz ve Alaca mahallesinde yer alan Küçükikiz kalelerini Orta Tunç ve Demir Çağları için çok önemli merkezler olarak görmekteyiz. Özellikle güvenlik açısından bu iki kale ve 2021 yılında Amanos Dağları üzerinde tespit ettiğimiz Demirsi Kalesi bölgenin askeri merkezlerini oluşturduğunu düşünmekteyiz. Şöyle ki: İslahiye’de 1 asrı aşan sürede tespit edilen ve 2009 yılından günümüze bizim tespit ettiğimiz çoğu merkez İslahiye Ovası’nın içinde yer almaktadır. Düz arazi içinde, sadece sur duvarları ile bu merkezlerin ciddi bir güvenlik zafiyetinin olacağını tahmin etmek zor değildir. Orta Tunç Çağı sonlarında Tilmen Höyük ve Taşlıgeçit Höyük gibi merkezlerin Yamhad Devleti’ne bağlı veya müstakil birer yönetim merkezi olabileceğini söylemek mümkündür. Demir çağlarında ise Sam’al ve Sakçagözü Anadolu-Suriye şehir devletlerinin önemlileri arasında yer almıştır. Bu merkezler daha önce de belirttiğimiz gibi ova içinde, savunması güç konumdadırlar. Kartal/Kurt Dağları üzerinde yer alan Büyükikiz 1210 m yüksekliğe sahipken, kuş uçuşu 2,3 km kuzeydoğuda yer alan Küçükikiz 1180 m yüksekliktedir. Amanos Dağları üzerinde yer alan Demirsi Kalesi ise 1120 m yükseklikte konumlanmaktadır¹⁰. Bu yükseltiler İslahiye Ovası’na göre ortalama 650-750 m daha fazladır. Bu merkezlerde yaptığımız bilimsel incelemelere göre: Büyükikiz ve Küçükikiz kaleleri aynı dönemin askeri merkezleri olmalıdır. Bize göre bu kalelerin, Tilmen Höyük ve Taşlıgeçit Höyük’te var olmuş olan yönetim merkezleri ile bağlantılı olarak kurulmuş olmaları güçlü ihtimaldir. Demirsi Kalesi ise aynı merkezler ile ilgili olabileceği gibi sadece Sam’al ile de ilgili olabilir düşüncesindeyiz.

Bütün bu düşünce ve değerlendirmelerimizin güçlenmesi, bu merkezlerde yapılacak kazı çalışmaları ile olabilecektir. Bahsi geçen merkezlerde yapılacak bilimsel kazıların dönemin Anadolu’su ve özelinde İslahiye ve çevresinin Geç Tunç ve Demir Çağ tarihlerinin aydınlanmasına çok önemli katkılar sağlayacağını inanmaktayız.

4. SUMMARY

İslahiye and its surroundings are among the well-researched sites of Anatolia in terms of archeology and history. Since the end of the 19th century, both excavations and surface surveys have been carried out in this region. Despite this, there are many centers that are untouched or even undetected yet. The excavations carried out by Karl Humann, Robert

¹⁰ Bu kalede hiç seramik bulunamamıştır. Bununla birlikte kalenin bazı özellikleri ve mimari özellikleri dikkate alındığında Son Tunç Çağ veya Demir Çağ kalesi olduğunu düşünmekteyiz.

Koldewey, Felix Von Luschan, John Garstang and U. Bahadır Alkım and their team revealed very important results. Numerous centers were identified during the surveys conducted by Alkım in İslahiye, Hassa, Nurdağı and Amanoslar. Very important centers have been identified in the surveys that we have also made from time to time since 2009. These include mounds, necropolises, historical road networks (Leçe region Roman Road 2010) and castles. Büyükikiz Castle, which is the subject of this study, is one of the most important among them.

Büyükikiz Castle is located on Kartal/Kurt Mountain at an altitude of 1200 m. The castle is in a very high position due to its location. In this way, it is in a center that can control the Amik Plain, Kilis and Aleppo direction in the south, Kahramanmaraş direction in the north, İslahiye Plain and Amanos Mountains in the west. The İslahiye region is located at a very important crossroad for the Middle and Late Bronze Ages. The fact that it is located on the border of Syria and Anatolia and that it is a known place in Mesopotamia with its rich surface resources since the beginning of the Early Bronze Age clearly shows this. Very important centers such as Tilmen, Taşlıgeçir, Zincirli/Sam'al have emerged in İslahiye since the Bronze Age. There is no doubt that these centers are very important and rich. For this reason, it is in a very open position to attacks. In order to close this gap, it is necessary to think that they established military centers in the form of fortresses on the mountain ranges in the west and east. We think that the Büyükikiz and Küçükikiz castles located on the Kurt Mountains are of this nature. If it is true that Hattusili I matches up with Tilmen Höyük, the city of Haššu/Haššuwa mentioned in his annals, as suggested by some scholars, then according to our suggestion, Büyük İkiz and Küçük İkiz castles could be important military bases of this period. In the scientific investigations we made on the castle, it was determined that there were perhaps tons of broken metal rods from the approximately 5-meter pit dug by the treasure hunters. In the analyzes we made, it was understood that these metals were iron. This shows that the castle somehow maintained its importance in the Iron Age. There is no doubt that these two centers, which seem to have been established for military purposes, were extremely important centers for the Middle Bronze, Late Bronze and Iron Ages.

5. KAYNAKLAR

- Albayrak, İ. (2018). Eski Asurca kaynaklara göre Asur-Anadolu ilişkilerinde Hahhum Krallığı'nın önemi. *Archivum Anatolicum-Anadolu Arşivleri* 12 1-11.
- Alkım, U. B. (1959a). Güney-Batı Antitoros bölgesinde eski bir yol şebekesi.

- Belleten XXIII*, (89-92) 59-73.
- Alkım, U. B. (1959b). Yesemek kazısı ve İslahiye bölgesi araştırmaları. *Belleten*, XXIII (92) 692-694.
- Alkım, U. B. (1960a). Sam'al ile Asitawandawa arasındaki yol: Amanus Bölgesi'nin tarihî coğrafyasına dair araştırmalar. *Belleten*, XXIV (93-96), 349-396.
- Alkım, U. B. (1960b). İslâhiye bölgesindeki araştırmalar. Yesemek çalışmaları ve Tilmen höyük kazısı. *Belleten XXIV (96)* 714-716.
- Alkım U. B. (1962). Tilmen höyük çalışmaları (1958-1960)", *Belleten XXVI*, s.447-499.
- Alkım U. B. (1963). Tilmen höyük. *Anatolian Studies XIII*, s.27-28.
- Alkım U. B. (1964). Dördüncü dönem Tilmen höyük kazısı (1962). *Türk Arkeoloji Dergisi XII-1*, s.5-7.
- Alkım, U. B. (1964a). İslahiye bölgesinde Türk Tarih Kurumu adına 1955-1962 yılları arasında yapılan tarihî ve arkeolojik araştırmalar. *Atatürk Konferansları*, I, 169-178.
- Alkım, U. B. (1965a). The road from Sam'al to Asitawandawa: Constributions to the historical geography of the Amanos region. *AnAr*, II (1-2), 1-45.
- Alkım, U. B. (1965b). İslâhiye bölgesi araştırmaları ve Tilmen höyük kazısı 1963. *TAD*, 13 (1), 5-17.
- Archi, A. (1997). Egyptians and Hittites in contact. I. Brancoli *et al.* (ed.) *L'impero ramesside: Convegno internazionale in onore di Sergio Donadoni*, Rome: 1-15.
- Astour, M. C. (1971). Tell Mardikh and Ebla. *Ugarit Forschungen* 3: s. 9-19.
- Bayram, S. (1997). New and some rare geographical names in the Kültepe texts. *Arcihivum Anatolicum*, 3, 41-66.
- Bilgiç E. (1948). Anadolunun ilk tarihi çağının ana hatlarıyla rekonstrüksiyonu. (siyasi idari ve iktisadi içtimai bakımdan). *AÜDTCFD*, VI (5), 489-516.
- Bottero, J. (2008). *Gılgamış destanı*, (çev. Orhan Suda), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bryce T. (1983). *The major historical texts of early Hittite history*, Brisbane.
- Cornelius, F. (1959). Die annalen Hattusilis I. *Orientalia* 28: 292-296.
- Devecchi, E. (2005). *Gli annali di Hattuşili I nella versione accadica*, Pavia.
- De Martino. (2006). *Hititler*. (Çev. Erendiz Özbayoğlu). Ankara.
- Du Plat T. J., Seton W. M. V., & Waechter, J. (1950). The excavations at Sakce Gözü. *Iraq* 12/2, pp. 53-138.
- Duru, R. (1987). İslahiye bölgesinde M.Ö. 2. binyılına ait önemli bir Kent: Tilmen höyük. *Anadolu XXI*, s.37-46.
- Duru, R. (1990). Tilmen sarayları. *X. Türk Tarih Kongresi Bildiriler*, s.121-131
- Duru, R. (2000). İslâhiye bölgesi araştırmaları. (Ed. O. Belli). *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi* Ankara, ss. 342-345.
- Duru, R. (2003). *Unutulmuş bir başkent: Tilmen*, TÜRSAB Kültür Yayınları.
- Duru, R. (2004). *Eski Önasya dünyasının en büyük heykel atelyesi Yesemek*. İstanbul.
- Duru, R. (2006). *Gedikli Karahöyük I*. TTK, Ankara

- Duru, R. (2010). *Gedikli Karahöyük II*. Ankara.
- Grayson, A. K. (1987). *Assyrian rulers of the third and second millennia BC (to 1115 BC)*, RIMA 1, Toronto.
- Grayson, A. K. (1991). *Assyrian Rulers of the Early First Millennium B.C. I (1114—859 BC)*. RIMA 2, Toronto.
- Grayson, A. K. (1996). *Assyrian rulers of the early first millennium BC. II (858—745 B.C.)*. RIMA 3, Toronto.
- Günbattı C. (2004). Akadlı Sargon. *Arkeoatlas Dergisi*, 3, 16-17.
- Güterbock, H. G. (1964). Sargon of Akkad mentioned by Hattušili I of Hatti. *Journal of Cuneiform Studies*, 18: 1-6.
- Hanfmann, G. M. A. (1960). On the date of the late Hittite palace at Sakçegözü. *Bulletin of the American schools of Oriental Research*, No. 160, 43-45.
- Harmankaya, S. & Tanındı, O. (1996). *TAY - Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri-1: Paleolitik / Epipaleolitik*. İstanbul.
- Houwink T. C. (1983). The history of warfare according to Hittite sources: The annals of Hattusilis I. *Anatolica* 10: 91-109.
- Houwink T. C. (1984). The history of warfare according to Hittite sources: The annals of Hattusilis I (Part II). *Anatolica* 11: 47-83.
- Klengel, H. (1992), *Syria, 3000 to 300. A handbook of political history*, Berlin.
- Kurt M. (2008). Que ülkesi ve Yeni Asur Devleti'nin Anadolu politikası bakımından önemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, X (3). 117-134.
- Kurt, M. (2009). Kilikya'da Yeni Asur egemenliği ve yerel güçler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21) , 327-337.
- Kümmel, H. M. (1985). Die annalen des Hattušili I. *Texte aus der Umwelt des Alten Testaments* 1.5: 455-463.
- Luckenbill, D. D. (1968). *Ancient records of Assyria and Babylonia. I-II*. New York.
- Luschan F. V. (1893). *Ausgrabungen in Sendschirli I*. Berlin, pp 14.
- Luschan F. V. (1898). *Ausgrabungen in Sendschirli ausgeführt und herausgegeben im Auftrage V/II*. Berlin, pp. 177.
- Marazzi, M. (1986). *Beiträge zu den Akkadischen texten aus Boğazköy in althethitischer zeit*, Roma.
- Marchetti N. (2005). The 2003 Joint Turkish-Italian excavations at Tilmen Höyük: 26. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 24-28 Mayıs 2004, Konya. 2. cilt, Ankara, pp. 129-136.
- Marchetti N. (2007a). The 2005 Joint Turkish-Italian excavations at Tilmen höyük: 28. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 29 mayıs-2 haziran 2006, Çanakkale. 2. cilt, Ankara, pp. 355-364.
- Marchetti, N. (2009). The 2007 Joint Turkish-Italian excavations at Tilmen höyük, in 30. *Kazı Sonuçları Toplantısı* (26-30 mayıs 2008, Ankara), 3. cilt T.C. Kültür ve Turizm, Bakanlığı, Ankara: 387-398.
- Marchetti, N. (2010). A preliminary report on the 2007 and 2008 excavations and restorations at Tilmen höyük, in P. Matthiae, F. Pinnock, L.Nigro, N. Marchetti (eds.), *Proceedings of the 6 th In-ternational Congress*: 369-383.

- Marchetti, N. (2011). The 2009 Joint Turkish-Italian excavations at Taşlı Geçit höyük, in 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı* (23-28 Mayıs 2011, Malatya), 3, cilt, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: 297-310.
- Marchetti, N. (2012). The 2010 joint Turkish-Italian excavations at Taşlı Geçit höyük, in 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı* (24-28 Mayıs 2010, İstanbul), 2, cilt, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: 531-550.
- Melchert, H. C. (1978). The acts of Hattusili I. *Journal of the Ancient Near Eastern Society* 37: 1-22.
- Otten H. (1958). Keilschrifttexte. *Mitteilungen der deutschen Orientgesellschaft zu Berlin* 91: 75-79.
- Özyar, A. (2005). Geç Hitit krallıkları. *Arkeo-Atlas 4*, Arkeoloji Raporu.
- Roaf. M. (1996). *Mezopotamya ve Eski Yakındoğu*. (Çev. Zülal Kılıç). İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi. IX, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ruge, W. (1921). Kilikia. *RE XI*, I, 385-389.
- Sever, H. (1995). Yeni belgelerin ışığında Koloni Çağı'nda (M.Ö 1970-1750) yerli halk ile Asurlu tüccarlar arasındaki ilişkiler. *Belleten LIX*, 224, 1-16.
- Ussishkin, D. (1966). The date of the Neo-Hittite enclosure at Sakçagöz. *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 181, 15-23.
- Ünal, A. & Girginer, S. (2007). *Kilikya-Çukurova ilk çağlardan Osmanlılar Dönemi'ne kadar Kilikya'da tarihi coğrafya, tarih ve arkeoloji*. Homer Kitapevi.
- Üngör, İ. (2011). *İslahiye ve çevresinin Eskiçağ tarihi*, Erzurum.
- Üngör, İ., Özyiğit, M., Söylemez, B. & Torun, R. (Baskıda). Gaziantep ili ve ilçeleri Demir çağları yüzey araştırmaları. 42. *Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu*, Denizli, 23-27 Mayıs.

Çatışma beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ilişkilerimin bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederim.

Destek ve teşekkür: Gaziantep ili genelinde yaptığımız bilimsel çalışmalar için izin veren Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ve maddi destek sağlayan Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'ne teşekkür ederiz.